

Projekta 2.1. apakšaktivitātes "Informatīvā kampaņa "Pilsoniskā līdzdalība un naida novēršana"" tematisko materiālu kopas 2. izdevums "Personu tiesības un pienākumi"

Par personu tiesībām

Latvijas likumi par personu tiesībām un pienākumiem balstās uz vairākiem starptautiskiem dokumentiem, kuriem Latvija ir pievienojusies. Lūk, galvenie no tiem.

1948. gada 10. decembrī Parīzē ANO Ģenerālās Asamblejas sanāsmē tika pieņemta un pasludināta Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Latvija uz ANO pievienšanās rakstu nosūtīja 1992. gada 24. martā.

Starptautiskā "Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija" noslēgta 1950. gadā 4. decembrī. Latvijā spēkā no 1997. gada 1. septembra.

ANO Ģenerālā Asambleja

1959. gada 20. novembrī pasludinājusi starptautisko Bērnu tiesību deklarāciju. Latvijā spēkā no 1990. gada 4. maija.

Starptautiskā Konvencija par bērna tiesībām noslēgta 1989. gada 20. novembrī, un Latvijā stājās spēkā no 1992. gada 14. aprīļa.

Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām pieņemts ANO Ģenerālās Asamblejas XXI sesijā 1966. gada 16. decembrī, stājies spēkā 1976.

gada 3. janvārī. Latvijā spēkā esošs no 1992. gada 16. decembra.

Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām pieņemts ANO Ģenerālās Asamblejas XXI sesijā 1966. gada 16. decembrī, stājies spēkā 1976. gada 23. martā, Latvijā spēkā esošs no 1992. gada 14. jūlija.

Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu – apstiprinājusi ANO Ģenerālā Asambleja 1965. gada 21. decembrī, spēkā stājies 1969. gada 4. janvārī. Latvijā spēkā esošs no 1992. gada 14. aprīļa.

LNS biedriem īpaši svarīga ir **ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām**, tā pieņemta 2006. gada 13. decembrī. Latvija to ratificēja 2010. gada 1. martā, ir spēkā no 2010. gada 31. marta.

Latvija ir parakstījusi arī Eiropas sociālo hartu, kura valstij uzliek par pienākumu savu iespēju robežās rūpēties par savas valsts iedzīvotāju labklājību.

Latvijā personu pamattiesības ir noteiktas **Latvijas Republikas Satversmes VIII nodaļā "Cilvēka pamattiesības"**.

LR Satversmē noteikts, ka (svarīgākie panti):

(89.) Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

(90.) Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

(91.) Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

(92.) Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskāruma ga-

dījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

(93.) Ikviens ir tiesības uz dzīvību aizsargā likums.

(94.) Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

(96.) Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

(99.) Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

(100.) Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības

brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.

(102.) Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.

(103.) Valsts aizsargā iepriekš pieteiktu miermīlīgu sapulču un gājienu, kā arī piketu brīvību.

(104.) Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā.

(109.) Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.

(111.) Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.

(112.) Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta. ▲

Personu pienākumi. Kas ir labs pilsonis?

Runājot par personu tiesībām, nedrīkst aizmirst arī viņu pienākumus. Arī tie ir daudzi un ļoti dažādi.

Piemēram, mūsu darba līgumos noteikti mūsu kā darbinieku pienākumi un tiesības, tāpat katrai profesijai ir savi vispārīgie pienākumi. Piemēram, ārstniecības personu pienākumi un tiesības noteikti *Ārstniecības likumā*, policijas darbinieku pienākumi noteikti likumā *Par policiju* u.c.

Personām arī daudzās situācijās rodas jauni pienākumi, piemēram, tūristam jāpilda valsts robežas šķērsotāja pienākumi, vecākiem jāpilda savi vecāku pienākumi.

Latvijas Nedzirdīgo savienības (LNS) biedru pienākumi un tiesības noteiktas LNS Statūtos. Attēlā (zemāk) redzam, kā LNS biedri izmanto savas biedru tiesības un pienākumus piedaloties LNS kongresā.

Pētījumā "Priekšsati par labu pilsoni" (Strode I., 2012), kas tika veikts diskusijai par pilsonisko izglītību Latvijā un Eiropas Savienībā, ir atklāti Latvijas iedzīvotāju uzskati par to, kas ir labs un kas ir slikts pilsonis. No pētījuma secināms, ka labs pilsonis izmanto ne tikai savas daudzās tiesības, bet ievēro un pilda arī savus pienākumus.

Šis pētījums parādīja, ka Latvijas iedzīvotāji (18 - 74.g.v.) uzskata, ka "labs pilsonis": ievēro likumus un maksā nodokļus; daudz strādā; darbs valsts un sabiedrības labā; labs pilsonis ir aktīvs (politika, kopiena/sabiedrība); veido pozitīvu valsts tēlu ar saviem sasniegumiem; nerunā par savu valsti sliktu; iekļaujas kultūrvidē – ciena valodu, tradīcijas; mīl dabu, rūpējas par vidi, piedalās dabas sakopšanas talkās

Savukārt "slikts pilsonis": neievēro likumus; veic aktivitātes, kas nāk par sliktu citiem; lieto narkotikas, alkoholu; ar savu darbību veido negatīvu valsts tēlu ārzemēs; slikti izsakās par valsti; cittautieši, kuri neintegrējas sabiedrībā; ir neaktīvi (tikai žēlojas par sliktu dzīvi, bet paši neko nedara); nesaudzē dabu.

Vai jūs piekrītat šim viedoklim? Blakus slejā redzami pētījuma rezultāti, kādas īpašības Latvijas iedzīvotāji vērtē augstāk attiecībā pret sabiedrību.

Būsim labi pilsoņi savai valstij, ievērosim un pildīsim savus pienākumus! ▲

Orientācija uz sabiedrību

Godīgs, godprātīgs - 16,4%
Godīgs pret līdzcilvēkiem - 1,5%
Nedara ļaunu - 1,1%
Nezog - 2,4%
Nemelo - 0,8%
Nenogalina - 0,2%
Maksā rēķinus - 0,3%
Ziņo par negācijām, pārkāpumiem - 0,2%

Ievēro Tradīcijas - 1,1%
Ievēro morāles normas - 1,0%
Ticīgs, dievbijīgs - 0,7%

Kārtīgs - 2,1%
Piekļājīgs, prot uzvesties - 1,8%
Laipns - 1,2%
Sabiedriski aktīvs - 4,8%
Ir iesaistījies kādā organizācijā - 0,3%
Iesaistās pašvaldības darbā, pasākumos - 1,2%
Lēnīgs, nekur neiesaistās - 0,6%
Nerunā lieku, nelien, kur nevajag - 0,6%

Saudzē, rūpējas par dabu - 4,6%
Ciena vietu, kur dzīvo, rūpējas par apkaimi - 1,5%
Tuvs laukiem - 0,21%

Ciena, zina valodu - 4,3%
Ciena, zina vēsturi - 1,3%
Ciena kultūru - 0,8%

Rūpējas par sabiedrību, tās labumu - 1,0%

Ciena citus cilvēkus - 3,7%
Nenodod draugus, kolēģus - 0,3%
Netraucē citiem - 0,5%

Mīl savu tautu - 0,5%
Ciena citas tautas - 0,2%

Izpalīdzīgs - 3,5%
Atsaucīgs - 0,7%
Nodarbojas ar labdarību, ziedo, palīdz - 1,6%

Labsirdīgs - 1,6%

Līdzjūtīgs - 0,5%

Saprotošs - 0,3%

Uzticams - 0,5%

Cilvēcīgs - 0,3%

Taisnīgs - 2,6%

Atbildīgs - 2,2%

Labs cilvēks - 0,7%

LNS 17. Kongress kultūras centrā "Rītausma", 19.08.2017

Foto: Juris Grundulis

Avots: (Strode I., 2012)